

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
NILS WAHL
27 päivänä huhtikuuta 2017¹

Asia C-186/16

**Ruxandra Paula Andriciuc ym.
vastaan
Banca Românească SA**

(Ennakkoratkaisupyyntö – Curtea de Apel Oradea (Oradean muutoksenhakutuomioistuin, Romania))

Ennakkoratkaisupyyntö – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Direktiivi 93/13/ETY – 3 artiklan 1 kohta ja 4 artiklan 2 kohta – Ulkomaanvaluutan määräiset luottosopimukset – Sopimusehdot, joita kohtuuttomuuden arviointi ei saa koskea – Sopimusehdot, jotka koskevat sopimuksen pääkohteen määrittelyä tai hinnan asianmukaisuutta ja jotka on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi – Ajankohta, joka otetaan huomioon arvioitaessa sitä, onko osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välillä huomattava epätasapaino – Pankin toimittamien tietojen laajuus ja taso

1. Curtea de Apel Oradea (Oradean muutoksenhakutuomioistuin, Romania) on esittänyt asiassa, jossa asianosaisina ovat pankki ja useat yksityiset lainanottajat, ennakkoratkaisukysymyksen direktiivin 93/13/ETY² 3 artiklan 1 kohdan ja 4 artiklan 2 kohdan tulkinnasta. Asia perustuu vaatimukseen todeta pätemättömiksi eräät kohtuuttomiksi väitetyt sopimusehdot, jotka sisältyvät ulkomaanvaluutan määräisiin kulutusluottosopimukseen ja koskevat muun muassa valuuttakurssiriskiä ja velvollisuutta maksaa luotto takaisin sen ulkomaanvaluutan määräisenä, jona luottosopimus on tehty.

2. Unionin tuomioistuinta on jo pyydetty antamaan joitakin selvennyksiä direktiivin 93/13 säännösten tulkinnasta ulkomaanvaluutan määräisten luottosopimusten erityisessä asiayhteydessä, mutta tämänkertaisessa ennakkoratkaisupyyntönsä unionin tuomioistuinta pyydetään antamaan lisätäsmennyksiä ensinnäkin siitä, mikä ajankohta on otettava huomioon arvioitaessa, onko kyseessä direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu huomattava epätasapaino kuluttajan vahingoksi, ja toiseksi

¹ Alkuperäinen kieli: ranska.

² Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettu neuvoston direktiivi (EYVL 1993, L 95, s. 29).

siitä, mikä on mainitun direktiivin 4 artiklan 2 kohdan ulottuvuus, kun sen mukaan sopimusehtojen kohtuuttomuuden arvioinnin piiristä suljetaan pois sopimuksen pääkohteen määrittelyä koskevat sopimusehdot. Asia tarjoaa pohjimmiltaan tilaisuuden lausua ulkomaanvaluutan määräisten lainojen sääntöjenmukaisuudesta³ erityisen arkaluonteisessa yhteydessä.⁴

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3. Direktiivin 93/13 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Tämän direktiivin tarkoituksena on lähentää jäsenvaltioiden elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomia ehtoja koskevia lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä.

2. Tämän direktiivin säännökset eivät koske pakollisia lakeja tai asetuksia heijastavia sopimusehtoja eikä kansainvälisten sopimusten, joissa jäsenvaltiot ja yhteisö ovat osallisina, määräyksiä tai periaatteita, varsinkaan liikenteen alalla.”

4. Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaan ”sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille”.

5. Direktiivin 93/13 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksentekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen, sanotun kuitenkin rajoittamatta 7 artiklan soveltamista.

2. Sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä, hinnan tai korvauksen riittävyttä eikä vastineena toimitettavia palveluja ja tavaroita, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.”

6. Kyseisen direktiivin 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos on kyse sopimuksesta, jonka kaikki tai tietyt kuluttajalle esitetyt ehdot on laadittu kirjallisesti, ehdot on aina laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi. – – ”

3 Nyt käsiteltävä asia erottuu niin 30.4.2014 annetusta tuomiosta Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), joka koski lainan antamiseen sovellettavan kurssin ja takaisinmaksuun sovellettavan kurssin määrittäviä sopimusehtoja, kuin 26.2.2015 annetun tuomion Matei (C-143/13, EU:C:2015:127) taustalla olleesta asiasta, joka koski sopimusehtoja, joissa yhtäältä sallitaan luotonantajan muuttavan korkokantaa tietyn edellytyksin ja toisaalta määrätään luotonantajan perimästä riskipalkkiosta.

4 Ks. ratkaisuehdotukseni Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85) 1 kohta. Saamieni tietojen mukaan tällaisia Sveitsin frangin määräisiä lainoja on ottanut yli 50 000 romanialaista kotitaloutta. Nyt käsiteltävässä asiassa toimitetuista tiedoista käy lisäksi ilmi, että Sveitsin frangin vaihtokurssi suhteessa Romanian leuhun on osapuulleen kaksinkertaistunut vuosina 2007–2014. Huomautettakoon myös, että täysistuntoon kokoontunut Curtea Constituțională (perustuslakituomioistuin, Romania) julisti 7.2.2017 tekemällään ratkaisulla pätemättömäksi Romanian lainsäädännön, jossa oli tarkistettu alaspäin Sveitsin frangin määräisten lainojen takaisinmaksuun sovellettavaa vaihtokurssia todennäköisesti tarkoituksena välttää ja korjata maksukyvyttömyystilanteita. Perustuslakituomioistuin katsoi muun muassa, että lainsäätäjällä oli näin toimiessaan loukannut oikeusvarmuuden periaatetta ja rikkonut siis perustuslain säännöksiä. Huomautettakoon vielä, että ulkomaanvaluutan määräiset lainat ovat aiheina muissakin asioissa, jotka ovat parhaillaan vireillä (ks. mm. asia C-627/15, Gavrilescu; asia C-483/16, Sziber; asia C-38/17, GT; asia C-51/17, Ilyés ja Kiss; asia C-118/17, Dunai; asia C-119/17, Lupean ja Lupean ja asia C-126/17, Czakó).

Romanian oikeus

Laki nro 193/2000

7. Elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisten sopimusten kohtuuttomista ehdoista 10.11.2000 annetun lain nro 193/2000 (Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori), sellaisena kuin se on julkaistuna uudelleen,⁵ tarkoituksena on saattaa direktiivi 93/13 osaksi kansallista oikeusjärjestystä.

8. Kyseisen lain 4 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehtoa, josta ei ole neuvoteltu suoraan kuluttajan kanssa, pidetään kohtuuttomana, jos se lojaliteettiperiaatteen vastaisesti aiheuttaa sellaisenaan tai yhdessä muiden sopimusmääräysten kanssa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

--

6. Sopimusehtojen kohtuuttomuuden arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä eikä hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta suhteessa vastineena toimitettaviin palveluihin ja tavarihin, jos ehdot on laadittu ymmärrettävästi.”

9. Lain nro 193/2000 liitteessä olevan 1 kohdan p alakohdassa säädetään, että kohtuuttomina pidetään sopimusehtoja, joissa määrätään, että ”tavaroiden hinnat määrätään luovutushetkellä tai että tavaroiden myyjälle tai palvelujen toimittajalle annetaan oikeus korottaa niiden hintaa antamatta kummassakaan tapauksessa kuluttajalle vastaavaa oikeutta peruuttaa sopimus, jos lopullinen hinta on liian korkea suhteessa sopimuksen tekohetkellä sovittuun hintaan”. Siinä täsmennetään, että ”tämän kohdan säännökset eivät estä hintaindeksiehtoja, jos ne ovat laillisia ja jos hintojen vaihtelumenetelmä esitetään yksityiskohtaisesti”.

10. Kyseisessä liitteessä olevassa 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Edellä 1 kohdan a, p ja t alakohdan säännöksiä ei sovelleta

- a) kauppaan, jota käydään arvopapereilla, rahoitusvälineillä ja muilla tuotteilla tai palveluilla, joiden hinta on sidoksissa pörssikurssien vaihteluihin, pörssi-indeksiin tai rahoitusmarkkinakorkoon, joka ei ole elinkeinonharjoittajan määräysvallassa;
- b) sopimukseen, jotka koskevat valuuttojen, matkashekkien tai vieraan valuutan määräisinä annettujen kansainvälisten maksumääräysten taikka muiden kansainvälisten maksuvälineiden ostoa tai myyntiä.”

11. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuimien toteaa, että 4 §:n 6 momentti ja mainitun liitteen 2 kohta on otettu käyttöön lailla nro 363/2007, joka on tullut voimaan 31.12.2007, ja että liitteessä olevan 1 kohdan p alakohta kuului ennen lain nro 363/2007 voimaantuloa seuraavasti:

”Kohtuuttomina ehtoina pidetään sopimuksen määräyksiä, joiden nojalla hinta voidaan määrätä luovutushetkellä tai hintaa voidaan korottaa luovutushetkellä sopimuksen tekohetkellä sovitusta hinnasta, jos kuluttajalla ei ole oikeutta purkaa sopimusta silloin, kun hän pitää hintaa liian korkeana verrattuna alun perin sovittuun hintaan.”

⁵ Viimeisin julkaisu: Monitorul Oficial al României, osa I, nro 543, 3.8.2012.

Siviililaki

12. Siviililain 1578 §:ssä, sellaisena kuin se oli voimassa sopimusten tekohetkellä, säädetään seuraavaa:

”Rahamääräiseen lainaan perustuva velvoite sisältää ainoastaan saman rahamäärän, joka on ilmaistu sopimuksessa.

Jos valuuttojen hinta nousee tai laskee ennen maksun eräpäivää, velallisen on maksettava lainaamansa rahamäärä takaisin, ja takaisinmaksu on suoritettava vain maksuhetkellä voimassa olevan valuuttakurssin mukaisesti.”

13. Siviililain 970 §, sellaisena kuin se oli voimassa sopimusten tekohetkellä, kuului seuraavasti:

”Sopimukset on täytettävä vilpittömässä mielessä.

Sopimuksilla sopimuspuolet sitoutuvat niissä nimenomaisesti sovitun lisäksi myös kaikkeen siihen, mikä on sopimusten luonteen perusteella kohtuullisuuden, käytännön tai lain mukaista.”

Laki nro 190/1999

14. Kiinteistösijoituksiin tarkoitetuista kiinnelainoista annetun lain nro 190/1999 (jäljempänä laki nro 190/1999) 8 §:ssä, sellaisena kuin se oli voimassa sopimusten tekohetkellä, säädetään seuraavaa:

”Ennen kiinteistösijoitukseen tarkoitettua kiinnelainasopimuksen allekirjoitusta hyväksytty laitos antaa lainanottajalle kirjallisen tarjouksen, jossa esitetään kaikki sopimusehdot ja tarjouksen voimassaolon kesto, jonka on oltava vähintään kymmenen päivää siitä, kun mahdollinen velallinen on saanut tarjouksen.”

15. Lain nro 190/1999 14 §:n 1 momentin teksti kuuluu seuraavasti:

”Myönnetyn luoton määrä kiinteistösijoitukseen tarkoitettussa kiinnelainasopimuksessa voi olla leun määräinen tai siihen vaihdettavissa olevan valuutan määräinen, ja se annetaan lainanottajan käyttöön yhtenä tai useampana maksueränä.”

Asetus nro 3

16. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että luonnollisille henkilöille tarkoitettuihin luottoihin liittyvän luottoriskin pienentämisestä 12.3.2007 annetun Banca Națională a României (Romanian keskuspankki, jäljempänä BNR) asetuksen nro 3 4 § tuli voimaan 22.8.2008, ja siinä säädetään seuraavaa:

”Lainanantajat ovat velvollisia ilmoittamaan asiakkailleen luottosopimuksiin liittyvissä takaisinmaksusuunnitelmissa tai, mikäli takaisinmaksusuunnitelmaa ei laadita, luottosopimukseen lisättävällä erillisellä maininnalla siitä, että maksettavia summia saatetaan korottaa, jos valuutariski tai korkoriski toteutuu tai jos luoton kustannukset kasvavat palkkioiden tai muiden sopimuksen mukaisten luoton hallinnointikulujen vuoksi.”

Pääasia, ennakkoratkaisukysymykset ja oikeudenkäynti unionin tuomioistuimessa

17. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämistä pääasian tosiseikoista käy ilmi, että Ruxandra Paula Andriciuc ja 68 muuta henkilöä (jäljempänä lainanottajat) tekivät huhtikuun 2007 ja lokakuun 2008 välisenä aikana Banca Românească SA:n (jäljempänä pankki) kanssa Sveitsin frangin määräisiä lainasopimuksia kiinteistöjen hankkimista, muiden luottojen uudelleenrahoitusta tai henkilökohtaisia tarpeita varten.

18. Jokaisen lainanottajan allekirjoittaman sopimuksen 1.2 kohdan mukaan lainanottajat ovat velvollisia lyhentämään lainaa Sveitsin frangin määräisinä kuukausierinä. Sopimuksen 8.2 kohdassa määrätään, että ”kaikki suoritukset, joita lainanottaja tekee maksaakseen luoton takaisin, on maksettava valuutassa, jonka määräisenä luotto on myönnetty”. Mainitun sopimuksen 9.1 ja 10.3.9 kohtaan sisältyy lisäksi kaksi ehtoa, joiden mukaan kuukausierien eräännyttyä tai lainanottajan laiminlyödessä sopimuksesta johtuvat velvoitteensa pankilla on oikeus veloittaa lainanottajan tiliä ja muuntaa tarvittaessa tämän tilillä olevat käteisvarat sopimuksen mukaiseen valuuttaan sillä vaihtokurssilla, jota pankki käyttää mainitun toimenpiteen ajankohtana. Näiden ehtojen mukaisesti kurssierot maksaa yksinomaan lainanottaja.

19. Lainanottajien mukaan pankki pystyi ennakoimaan Sveitsin frangin kurssin kehityksen ja vaihtelut. He väittävät, että koska pankki ei ilmoittanut heille läpinäkyvästi mainituista vaihteluista, se on rikkonut ilmoitus-, varoitus- ja neuvontavelvoitteitaan eikä ole täyttänyt velvollisuuttaan laatia sopimusehdot selkeästi ja ymmärrettävästi, jotta lainanottaja voi arvioida tekemästään sopimuksesta johtuvien velvoitteiden laajuuden.

20. Koska lainanottajat pitävät kohtuuttomina ehtoja, joiden mukaan laina on maksettava takaisin Sveitsin frangin määräisenä ja valuuttariski lankeaa lainanottajille, he nostivat 2.4.2014 Tribunalul Bihorissa (Bihorin alioikeus, Romania) kanteen, jossa he vaativat pääasiallisesti, että mainitut ehdot todetaan ehdottomasti mitättömiksi ja että pankki velvoitetaan laatimaan kullekin luottosopimukselle uusi takaisinmaksusuunnitelma, jossa määrätään, että laina muunnetaan Romanian leun määräiseksi luottosopimuksen tekohetkellä voimassa olleella vaihtokurssilla.

21. Tribunalul Bihor hylkäsi kanteen 30.4.2015 antamallaan tuomiolla nro 280/COM.

22. Lainanottajat valittivat tuomiosta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen, joka oli epä tietoinen joidenkin direktiivin 93/13 säännösten tulkinnasta ja päätti siksi lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että huomattavaa epätasapainoa osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välillä on arvioitava nimenomaan vain sopimuksen tekohetken kannalta, vai onko arviointi tehtävä myös silloin, kun kuluttajan suorituksesta on tullut sopimuksen määräajoin tai keskeytyksettä tapahtuvan täytäntöönpanon aikana valuuttakurssin huomattavien vaihtelujen vuoksi kohtuuttoman raskas verrattuna sopimuksen tekohetkeen?
- 2) Onko direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu ehdon laatiminen selkeästi ja ymmärrettävästi ymmärrettävä siten, että tällaisessa sopimusehdossa on määrättävä vain kyseisen ehdon sopimukseen ottamisen perusteista ja toimintamekanismista, vai onko siinä määrättävä myös kaikista siitä mahdollisesti aiheutuvista seurauksista, joiden mukaan kuluttajan maksama hinta voi vaihdella, esimerkiksi valuuttakurssiriskistä, ja voidaanko direktiivin 93/13 valossa katsoa, että pankin velvollisuus antaa asiakkaalle tietoja luoton myöntämishetkellä koskee yksinomaan luottoehtoja eli korkoja, palkkioita ja lainanottajan antamia vakuuksia, jolloin tämä velvollisuus ei voi sisältää ulkomaisen valuutan arvon mahdollista nousua tai laskua?

3) Onko direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että ilmaisut 'sopimuksen pääkohde' ja 'hinnan tai korvauksen riittävyttä eikä vastineena toimitettavia palveluja ja tavaroita' kattavat elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen ulkomaanvaluutan määräiseen luottosopimukseen otetun ehdon, josta ei ole neuvoteltu erikseen ja jonka nojalla luotto on maksettava takaisin samassa valuutassa?"

23. Huomautuksia ovat esittäneet lainanottajat, pankki, Romanian ja Puolan hallitukset sekä Euroopan komissio.

24. Istunto pidettiin 9.2.2017, ja siihen osallistuivat lainanottajat, pankki, Romanian hallitus ja komissio.

Asian tarkastelu

25. Ennen kuin tutkin ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämät kysymykset yksitellen, haluan esittää joitakin huomautuksia nyt käsiteltävän ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisesta, jonka pankki on kyseenalaistanut.

26. Pankki on nimittäin ilmoittanut epäilevänsä, ettei esitettyjä kysymyksiä voida ottaa tutkittavaksi. Se katsoo, etteivät ennakkoratkaisukysymykset olleet tarpeen – asiaa koskeva oikeuskäytäntö huomioon ottaen – eivätkä merkityksellisiä – pääasian luonteen vuoksi. Ennakkoratkaisupyynnöllä yritetään sen mielestä saada yksittäistapausta koskeva ratkaisu pääasian konkreettiseksi ratkaisemiseksi.

27. Tältä osin on riittävää todeta yhtäältä, että olettamana on, että ennakkoratkaisupyynnöillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta, ja toisaalta, ettei ole ilmeistä, etteikö nyt käsiteltävässä asiassa esitetyistä kysymyksistä olisi mitään hyötyä ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle, jolla on parhaat edellytykset arvioida ennakkoratkaisupyynnön tarkoituksenmukaisuutta.⁶

28. Tältä osin oikeuskäytännössä katsotaan vakiintuneesti, että unionin tuomioistuin voi jättää tutkimatta kansallisen tuomioistuimen esittämän ennakkoratkaisupyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin.⁷

29. Nyt käsiteltävässä asiassa esitettyjen kysymysten sisällöstä todettakoon, että kysymykset koskevat ensinnäkin sitä, miten direktiivin 93/13 kannalta tulkitaan sopimuksen tekemisen jälkeistä kehitystä, toiseksi sopimusehtojen selkeyden ja ymmärrettävyyden arviointia tällaisessa tilanteessa ja kolmanneksi sen määrittelyä, mikä kuuluu kyseisen direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen ilmausten "sopimuksen pääkohde" tai "hinnan asianmukaisuus" piiriin.

30. Romanian hallituksen tapaan olen taipuvainen katsomaan, että kysymykset on tutkittava päinvastaisessa järjestyksessä kuin missä ne esitettiin. Kysymystä mahdollisuudesta soveltaa direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa, jolla suljetaan kohtuuttomuuden arvioinnin piiristä pois tietyt sopimusehdot, sekä kysymystä siitä, onko ehdot laadittu "selkeästi ja ymmärrettävästi", on tarkasteltava ennen tällaisten ehtojen kohtuuttomuuden aineellista arviointia.⁸

6 Vaikka jokin oikeuskysymys olisikin ratkaistu unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, kansallisilla tuomioistuimilla on edelleen täysi vapaus saattaa asia unionin tuomioistuimen ratkaistavaksi, jos ne pitävät sitä tarkoituksenmukaisena (ks. mm. tuomio 17.7.2014, Torresi (C-58/13 ja C-59/13, EU:C:2014:2088, 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

7 Ks. näiden periaatteiden viimeaikaisesta soveltamisesta mm. tuomio 26.1.2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, 29–34 kohta).

8 Ks. samankaltaisen menettelyn osalta tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 41 ja 42 kohta).

31. Tässä yhteydessä on muistutettava, että vaikka onkin ainoastaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä lausua tällaisten ehtojen luokittelusta käsiteltävän asian olosuhteet huomioon ottaen, unionin tuomioistuimella on silti toimivalta johtaa direktiivin 93/13 säännöksistä, tässä tapauksessa 3 artiklan 1 kohdasta ja 4 artiklan 2 kohdasta, ne perusteet, joita kansallinen tuomioistuin voi soveltaa tai joita sen täytyy soveltaa, kun se tutkii sopimusehtoja nämä säännökset huomioon ottaen.⁹

Kolmas kysymys: direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan sovellettavuus

32. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kolmannella kysymyksellään pääasiallisesti, kuuluuko sopimusehto, jonka nojalla luotto on maksettava takaisin samana valuuttana kuin se on myönnetty – ja jonka mukaan ”valuuttariskin” kantaa lainanottajien mielestä kuluttaja – direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan.

33. Ryhdyn tarkastelemaan pääasiassa käsiteltävän kaltaisia lainasopimuksia esitettyäni ensin joitakin oikeuskäytäntöön perustuvia alustavia huomautuksia kyseisen säännöksen ulottuvuudesta.

Alustavat huomautukset direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan ulottuvuudesta

34. Direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan mukaan sopimusehtojen kohtuuttomuuden arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohdetta eikä hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta suhteessa vastineena toimitettaviin palveluihin ja tavaroihin. Tämä säännös perustuu ajatukseen siitä, ettei sopimussuhteen ytimeen (essentialia negotii) saa lähtökohtaisesti puuttua ulkopuolisella toimenpiteellä¹⁰ eikä etenään tuomioistuimen toimenpiteellä.

35. Unionin tuomioistuin on saanut tuoreimmassa oikeuskäytännössään tilaisuuden antaa joitakin tärkeitä selvennyksiä säännöksen ulottuvuudesta ja perusteista, joita kansallinen tuomioistuin voi soveltaa tai joita sen täytyy soveltaa, kun se tutkii sopimusehtoja ne huomioon ottaen.

36. Se on ensinnäkin todennut, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa on ehdottomasti tulkittava suppeasti, koska siinä säädetään poikkeuksesta siitä kohtuuttomien sopimusehtojen sisällöllisestä valvontajärjestelmästä, josta direktiivillä 93/13 säädetään.¹¹

37. Se on sitten korostanut, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa käytettyjä käsitteitä on tulkittava itsenäisesti ja yhtenäisesti, ja tässä tulkinnassa on otettava huomioon säännöksen asiayhteys ja kyseisellä säännöstöllä tavoiteltu päämäärä.¹²

38. Käsitteestä ”sopimuksen pääkohde” todettakoon ensinnäkin, että se viittaa ehtoihin, joissa vahvistetaan sopimuksen *olennaiset suoritukset* ja jotka näin ollen *määrittävät sopimusta*. Ehdot, jotka ovat luonteeltaan liitännäisiä sopimussuhteen keskeisen sisällön määrittäviin ehtoihin nähden, eivät siis voi kuulua käsitteen ”pääkohde” piiriin. On tärkeää korostaa, että ”olennaisen” erottamiseksi ”liitännäisestä” tietyssä sopimuksessa on *otettava huomioon kyseisen luottosopimuksen luonne, systematiikka ja ehdot* sekä sen oikeudellinen ja tosiasiallinen *asiayhteys*.¹³

9 Ks. mm. tuomio 21.3.2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, 48 kohta); tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 45 kohta) ja tuomio 26.2.2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, 53 kohta).

10 Ks. ratkaisuehdotukseni Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85, 33 kohta).

11 Ks. mm. tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 42 kohta); tuomio 26.2.2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, 49 kohta) ja tuomio 23.4.2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262, 31 kohta).

12 Ks. tuomio 26.2.2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksiineen).

13 Ks. mm. tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 49 ja 50 kohta); tuomio 26.2.2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, 53 ja 54 kohta) ja tuomio 23.4.2015, Van Hove (C-96/14, EU:C:2015:262, 33 kohta).

39. Lisäksi on täsmennetty, että hintaa ja korvausta koskevien ehtojen osalta soveltamisala on suppea, koska ne eivät koske hinnan tai korvauksen riittävyttä. Kun ei ole olemassa mitään asteikkoa tai puitteita, jotka ohjaisivat tuomioistuinta sen tehdessä arviointia, kohtuuttomuuden arviointia ei nimittäin voida sulkea pois.¹⁴

Koskevatko ehdot, joissa vaaditaan lainan takaisinmaksua tietyn valuutan määräisenä, sopimuksen pääkohdetta tai hinnan tai korvauksen riittävyttä?

40. Tässä tapauksessa on ratkaistava, kuuluuko elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen ulkomaanvaluutan määräiseen luottosopimukseen otettu ehto, josta ei ole neuvoteltu erikseen ja jonka nojalla luotto on maksettava takaisin samana valuuttana, jommankumman direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa esitetyn poissulkemismahdollisuuden piiriin.

41. Kun otetaan huomioon, että hintaa ja korvausta koskevien ehtojen poissulkemisen soveltamisala on suppea, kuten edellä 39 kohdassa todettiin, on mielestäni mahdotonta, että ehto, jossa laina vaaditaan maksettavaksi takaisin sen myöntämisvaluuttana, voisi kuulua toisen poissulkemisperusteen piiriin.

42. Katson, että kyseinen ehto kuuluu sen sijaan sopimuksen pääkohteen piiriin. Vaikuttaa nimittäin siltä, että ehto, jossa laina vaaditaan maksettavaksi takaisin sen myöntämisvaluutan määräisenä, on olennainen osa velallisen suoritusta, jolla maksetaan takaisin lainanantajan käyttöön antama rahamäärä.

43. On ylipäättään korostettava, että luottosopimusten tapauksessa pankin olennaisena suorituksena on antaa lainasumma käyttöön ja toisaalta lainanottajan olennaisena suorituksena on maksaa takaisin pääoma korkoineen (jotka ovat luoton hinta). Nämä suoritukset ovat erottamattomasti sidoksissa luoton myöntämisvaluuttaan, eikä voida katsoa, että sopimuksen pääkohteeseen kuuluvat ainoastaan sopimuksessa ilmoitetut rahamäärät ilman viitattua valuuttaa.¹⁵

44. Velvollisuus maksaa luotto takaisin tietyn valuutan määräisenä on joka tapauksessa keskeinen osa lainasopimuksia ja erityisesti ulkomaanvaluutan määräisiä lainoja. Lainanantaja sitoutuu luottosopimuksella pääasiallisesti antamaan tietyn rahasumman lainanottajan käyttöön. Tämä puolestaan sitoutuu pääasiallisesti maksamaan takaisin kyseisen summan – yleensä korkoineen – sovitun aikataulun mukaisesti. Tällaiset olennaiset suoritukset koskevat siis rahasummaa, joka on välttämättä määriteltävä suhteessa tiettyyn arvon määrittämisen perustaan eli luottosopimuksen mukaiseen lainan myöntämis- ja takaisinmaksuvaluuttaan.

45. Tätä päätelmää vahvistaa mielestäni se seikka, että jos lainan takaisinmaksuvaluuttaa ei ole täsmennetty, oletuksena on, että takaisinmaksu on suoritettava samana valuuttana kuin laina on myönnetty. Rahan nimellisarvon periaate, joka on laajalle levinnyt oikeussäntö etenkin civil law -järjestelmissä, edellyttää, että rahamääräinen saatava lakkaa maksamalla osapuolten välisessä sopimuksessa mainittu, numeromääräinen summa, johon eivät saa vaikuttaa arvon muutokset. Tällä säännöllä, joka on vahvistettu erityisesti Romanian siviililain 1578 §:ssä (ks. edellä 12 kohta), kielletään lähtökohtaisesti maksupäivänä erääntyvän rahamäärän muuttaminen sillä perusteella, että rahan arvo on vaihdellut ylös- tai alaspäin. Kun Romanian hallitukselta tiedusteltiin tätä seikkaa istunnossa, se vahvisti, että jos lainasopimuksessa ei ole täsmennetty lainan takaisinmaksuvaluuttaa, on katsottava, että takaisinmaksu on suoritettava samana valuuttana kuin laina on myönnetty.

14 Ks. tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 54 ja 55 kohta) ja tuomio 26.2.2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, 55 ja 56 kohta).

15 Olennaisia suorituksia, jotka määrittävät luottosopimusta, tarkastellaan yksityiskohtaisemmin ratkaisuehdotuksessani Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:85, 56–65 kohta).

46. Pääasiassa kyseessä olevista riidanalaisista lainoista voidaan lisäksi todeta, että sopimuksen luonteen, systematiikan ja ehtojen kannalta velvollisuus suorittaa takaisinmaksu Sveitsin frangeina on mielestäni olennainen piirre.

47. Tämä päätelmä on tehtävä, kun otetaan huomioon sekä kyseessä olevien sopimusehtojen sanamuoto (ks. edellä 18 kohta) että se tosiasiallinen ja oikeudellinen asiayhteys, jossa riidanalaiset lainasopimukset on tehty.

48. Pääasian asiayhteyteen sisältyy mielestäni kaksi seikkaa, jotka ovat tältä osin ratkaisevia.

49. Ensimmäinen on se, että pääasiassa kyseessä oleviin ulkomaanvaluutan määräisiin lainasopimuksiin sovelletaan yleisesti alemmaa korkokantaa kuin kansallisen rahayksikön määräisiin sopimuksiin hyvityksenä juuri siitä ”valuuttariskistä”, jota ne voivat aiheuttaa, jos kansallisen rahayksikön arvo alenee.¹⁶

50. Toinen mainitsemisen arvoinen seikka on se, että pankki on konkreettisesti myöntänyt lainat Sveitsin frangin määräisinä ja että sillä on oikeus saada lainojen takaisinmaksut samana valuuttana. Toisin kuin komissio väittää, pankki ei missään vaiheessa suorita valuutanvaihtoa vaan lainanottajat voivat vapaasti maksaa kuukausittaiset takaisinmaksuerät Sveitsin frangin määräisinä mistä tahansa lähteestä. Velvoite kuukausittaisten takaisinmaksuerien suorittamisesta Sveitsin frangeina on kaikkea muuta kuin liitännäinen sopimusehto. Siinä ei ole kyse liitännäisestä maksujärjestelystä vaan koko velallisen velvollisuuden luonteesta.

51. Tältä osin on syytä korostaa, että nyt käsiteltävään asiaan johtaneet olosuhteet poikkeavat olosuhteista, jotka olivat tuomion Kásler ja Káslerné Rábai taustalla.¹⁷ Kyseisessä asiassa laina oli Sveitsin frangin määräinen ja se oli maksettava takaisin kansallisena rahayksikkönä (Unkarin forintti), minkä lisäksi kuukausittaiset takaisinmaksuerät oli laskettu kyseessä olevan pankin käyttämän Sveitsin frangin myyntikurssin mukaan. Puolan hallituksen esittämän näkemyksen vastaisesti katson, että ulkomaanvaluutan määräisten luottosopimusten ja ulkomaan valuuttoihin *indeksoitujen* luottojen välillä on ero. Jälkimmäisessä tapauksessa takaisinmaksu suoritetaan nimittäin aina kansallisen rahayksikön määräisenä. Ehtoa takaisinmaksun suorittamisesta ulkomaanvaluuttana ei mielestäni pidä rinnastaa niin sanottuun monetaariseen ehtoon. Jos kyseessä oleva sopimus määrittää uudelleen luottosopimukseksi, joka on ainoastaan ”indeksoitu ulkomaanvaluuttaan”, jätetään huomiotta se seikka, että viittaus ulkomaanvaluuttaan on keskeinen osa vastavuoroisia velvoitteita, joista osapuolet sopivat lainasopimusta tehtäessä.

52. Toisin kuin kuluttajille tarjottavista palveluista aiheutuvien kulujen muuttamismekanismia (jollainen oli kyseessä tuomiossa *Invitel*)¹⁸ tai elinkeinonharjoittajan tarjoamia suorituksia koskeva sopimusehto ”valuuttariski” on hyvinkin yksi ulkomaanvaluutan määräisten lainasopimusten olennaisista osista. Vaikka on niin, kuten unionin tuomioistuimien katsoo tuomiossa *Matei*,¹⁹ että direktiivin 2008/48/EY²⁰ 3 artiklan g alakohdassa tarkoitettua käsitettä ”luoton kokonaiskustannukset” ei pidä rinnastaa käsitteeseen ”sopimuksen pääkohde”, rahayksikkö, jonka määräisenä laina on maksettava takaisin, on olennainen suoritus, joka määrittää luottosopimusta.

16 Ks. mm. Kúrian (ylin tuomioistuin, Unkari) ratkaisu nro 2/2014 PJE, joka annettiin siviilioikeudellisten säännösten yhdenmukaisen tulkinnan varmistamiseksi ja joka mainitaan nimenomaisesti 3.12.2015 annetussa tuomiossa *Banif Plus Bank* (C-312/14, EU:C:2015:794, 43–45 kohta). Kyseisessä ratkaisussa Kúria katsoo, että valuuttamääräisen lainasopimuksen ehdot, joista aiheutuu, että kuluttaja kantaa valuuttariskin kokonaisuudessaan vastikkeena korkokannasta, joka on edullisempi kuin kansallisen rahayksikön määräisten lainojen korkokanta, koskevat lähtökohtaisesti sopimuksen pääkohdetta.

17 Ks. tuomio 30.4.2014, *Kásler ja Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282).

18 Ks. tuomio 26.4.2012, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242).

19 Tuomio 26.2.2015, *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127).

20 Kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta 23.4.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2008, L 133, s. 66).

53. Ennen kuin esitän päätelmiä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kolmannesta kysymyksestä, on mielestäni tärkeää käsitellä lyhyesti kysymystä siitä, voidaanko nyt käsiteltävän asian erityistilanteessa vedota direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohtaan.

54. Siinä säädetään, että direktiivin säännökset eivät koske ” – pakollisia lakeja tai asetuksia heijastavia sopimusehtoja [eivätkä] kansainvälisten sopimusten, joissa jäsenvaltiot ja [unioni] ovat osallisina, määräyksiä tai periaatteita”. Poissulkeminen on oikeutettua sillä perusteella, että on perusteltua olettaa, että kansallinen lainsäätäjät on saattanut tasapainoon tiettyjen sopimusten sopimuspuolten kaikki oikeudet ja velvollisuudet.²¹

55. Tältä osin se, että kansallinen tuomioistuin on muodollisesti esittänyt ennakkoratkaisukysymyksen viittaamalla joihinkin unionin oikeuden määräyksiin tai säännöksiin, ei estä unionin tuomioistuinta esittämästä kansalliselle tuomioistuimelle kaikkia tulkintaan liittyviä seikkoja, jotka saattavat olla hyödyllisiä kansallisen tuomioistuimen arvioidessa käsiteltävänä olevaa asiaa, riippumatta siitä, onko kansallinen tuomioistuin viitannut niihin kysymyksiä esittäessään. Unionin tuomioistuimen on poimittava kaikista kansallisen tuomioistuimen esittämistä seikoista ja erityisesti ennakkoratkaisupyynnön perusteluista ne unionin oikeutta koskevat seikat, joita on syytä tulkita, kun otetaan huomioon riidan kohde.²²

56. Nyt käsiteltävässä asiassa etenkin Romanian hallitus ja pankki ovat huomauttaneet, että on selvitettävä, ovatko kyseessä olevat ehdot ainoastaan heijastuma rahan nimellisarvoperiaatteesta, joka vahvistetaan Romanian siviililain 1578 §:ssä (ks. edellä 12 kohta).

57. Unionin tuomioistuin on vahvistanut, että direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että elinkeinonharjoittajan kuluttajan kanssa tekemään sopimukseen sisältyvä sopimusehto jää tämän direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle vain siinä tapauksessa, että kyseinen sopimusehto heijastaa lain tai asetuksen pakottavaa säännöstä, ja tämän seikan tutkiminen on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävä.²³

58. Tässä tapauksessa on epävarmaa yhtäältä, sovellettiinko rahan nimellisarvoperiaatetta kyseessä olevien sopimusten tekopäivänä ehdoita, ja toisaalta, johtuuko oletettu kohtuuton vaikutus yksinomaan kansallisesta oikeudesta vai sen ja kyseessä olevien ehtojen yhteisvaikutuksesta. Direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohdan mukaisen poissulkemisen suppea soveltamisala huomioon ottaen ei ole varmaa, että sitä on sovellettava, koska siviililain 1578 §:ää voidaan pitää dispositiivisena sääntönä. Tältä osin tehtävät tarkistukset kuuluvat joka tapauksessa yksin kansalliselle tuomioistuimelle.

59. Edellä esitettyjen näkökohtien perusteella ehdotan unionin tuomioistuimen vastaavan, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida kyseisten lainasopimusten luonteen, systematiikan ja ehtojen sekä sopimusten oikeudellisen ja tosiasiallisen asiayhteyden perusteella, heijastaako kyseinen ehto, jonka mukaan luotto on maksettava takaisin samana valuuttana kuin se on myönnetty, kansallisen lain säännöksiä kyseisen direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Jos näin ei ole, kansallisen tuomioistuimen on katsottava kyseisen ehdon kuuluvan käsitteen ”sopimuksen pääkohde” piiriin, mikä sulkee pois sen mahdollisen kohtuuttomuuden tutkimisen. Tällainen tapaus voi olla kyseessä silloin, kun lainasopimukseen on liitetty ehto, jonka mukaan lainanottajan on maksettava lainasumma takaisin samana valuuttana kuin se on myönnetty.

21 Ks. mm. tuomio 21.3.2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180, 28 kohta) ja direktiivin 93/13 johdanto-osan 13. perustelukappale.

22 Ks. mm. tuomio 27.10.2009, ČEZ (C-115/08, EU:C:2009:660, 81 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja tuomio 10.9.2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 71 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

23 Ks. mm. tuomio 10.9.2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 80 kohta).

Toinen ennakkoratkaisukysymys: sopimusehtojen selkeyden ja ymmärrettävyyden käsite

60. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää unionin tuomioistuinta päättämään, onko sopimukseen sisällytettävän ehdon – joka tässä tapauksessa velvoittaa kuluttajan maksamaan hänelle myönnetyn luoton takaisin samana valuuttana – lisäksi annettava kattavat tiedot taloudellisista seurauksista, joita ehto voi aiheuttaa.

61. Tältä osin on ensinnäkin korostettava, että vaatimus, jonka mukaan kuluttajaa ja elinkeinonharjoittajaa sitovat sopimusehdot on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, on täytettävä myös silloin, kun ehtoon sovelletaan direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohtaa.²⁴ Kyseisessä säännöksessä tarkoitettut sopimusehdot kuuluvat direktiivillä säännellylle alalle, mutta vain niiden kohtuuttomuutta ei voida arvioida, jos kansallinen tuomioistuin yksittäistapauksen tutkittuaan katsoo, että elinkeinonharjoittaja on laatinut ne selkeästi ja ymmärrettävästi.²⁵ Toisin sanoen vaatimus, jonka mukaan sopimusehdot on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, on täytettävä siitä riippumatta, mitä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päätyy katsomaan direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdan sovellettavuudesta riidanalaisiin ehtoihin.

62. Vakiintuneesti on katsottu, että vaatimus, jonka mukaan kuluttajien kanssa tehtyjen sopimusten ehdot on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, jota on tutkittava direktiivin 93/13 johdanto-osan 20. perustelukappaleen²⁶ kannalta ja joka on ulottuvuudeltaan sama kuin kyseisen direktiivin 5 artiklassa tarkoitettu vaatimus, on olennaisen tärkeä ja edellyttää, että kuluttaja saa tosiasiallisesti tietoonsa kaikki ehdot. Kuluttaja päättää nimittäin elinkeinonharjoittajan antamien tietojen perusteella, tekeekö hän sopimuksen elinkeinonharjoittajan kanssa.²⁷

63. Vakiintuneesti on myös katsottu, että tämä vaatimus on ymmärrettävä laajasti: se ei voi rajoittua muodolliseen ja kieliopilliseen ymmärrettävyyteen, vaan se edellyttää, että kuluttajalla on mahdollisuus täsmällisten ja helppotajuisten perusteiden nojalla ennakoida, minkälaisia taloudellisia seurauksia siitä hänelle aiheutuu, kuten hänelle koituvien kulujen mahdollinen muuttuminen.²⁸ Tässä yhteydessä on otettava huomioon se tarkkaavaisuuden taso, jota voidaan odottaa tavanomaisesti valistuneelta ja kohtuullisen tarkkaavaiselta ja huolelliselta keskivertokuluttajalta.²⁹

64. Tältä osin on mielestäni ensiarvoisen tärkeää, varsinkin kun kyseessä ovat erityisen merkitykselliset taloudelliset sitoumukset, joita voi sisältyä muun muassa pitkäaikaisiin lainasopimuksiin, että elinkeinonharjoittajat antavat kuluttajille riittävät tiedot, jotta nämä voivat antaa sitoumuksia täysin tietoisina kaikista niihin sisältyvistä seikoista.

65. Kun elinkeinonharjoittaja ehdottaa kuluttajalle tietynlaista lainasopimusta, sen on kerrottava helposti ymmärrettävien tietojen avulla, miten sopimus saattaa vaikuttaa kuluttajan taloudelliseen tilanteeseen. Kuluttajan on kyettävä muun muassa ymmärtämään sitoutuvansa jonkinlaiseen riskinottoon tiettyjen taloudellisten etujen (kuten esimerkiksi matalan koron) vastineeksi. On täsmennettävä, että muihin kuin asuntolainoihin sovelletaan direktiiviin 93/13 perustuvan yleisen tiedonantovelvollisuuden lisäksi tarkempia velvollisuuksia, joista säädetään kulutusluottosopimuksia koskeissa direktiiveissä.³⁰

24 Tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 68 kohta).

25 Ks. tuomio 3.6.2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (C-484/08, EU:C:2010:309, 32 kohta).

26 Kyseisessä perustelukappaleessa vaaditaan, että ”sopimukset on laadittava selvin ja ymmärrettävin ilmaisin; kuluttajalle on tosiasiallisesti annettava tilaisuus tutkia kaikki ehdot, ja epäselvässä tapauksessa on kuluttajalle suotuisimman tulkinnan oltava etusijalla”.

27 Ks. tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 66–70 kohta oikeuskäytäntöviittauksiin).

28 Ks. tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 71 ja 72 kohta); tuomio 26.2.2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, 73 kohta) ja tuomio 9.7.2015, Bucura (C-348/14, ei julkaistu, EU:C:2015:447, 51, 52, 55 ja 60 kohta).

29 Ks. vastaavasti tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 74 kohta) ja tuomio 26.2.2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127, 75 kohta).

30 Ks. mm. direktiivin 2008/48 4–6 artikla.

66. Palatakseni nyt käsiteltävään tapaukseen totean, että vaikka kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja kykenee lähtökohtaisesti ymmärtämään, että valuuttakurssi vaihtelee, hänelle on kerrottava selkeästi, että ottamalla ulkomaanvaluutan määräisen lainan hän altistuu tietyille valuuttariskille, jonka kantaminen voi olla hänelle taloudellisesti vaikeaa, jos rahayksikön, jonka määräisenä hän saa tulonsa, arvo alenee.³¹

67. Tällaisessa tilanteessa elinkeinonharjoittajaa, tässä tapauksessa pankkia, on vaadittava antamaan asiantuntemuksensa ja asiaan perehtyneisyytensä vuoksi tietoja valuuttakurssin mahdollisista vaihteluista ja ulkomaanvaluutan määräisen lainan ottamiseen sisältyvistä riskeistä varsinkin, jos lainaa ottava kuluttaja ei saa tulojaan kyseisenä valuuttana.

68. On mielestäni kuitenkin kohtuutonta vaatia elinkeinonharjoittajaa ilmoittamaan kuluttajalle luottosopimuksen tekovaiheessa sen jälkeisistä tapahtumista tai kehityskuluista, joita se ei kykene ennakoimaan. Elinkeinonharjoittajia ei pidä vaatia tiedottamaan kuluttajille muista kuin niistä seikoista, jotka ovat tai joiden pitäisi olla objektiivisesti katsoen heidän tiedossaan sopimuksen tekohetkellä.

69. Koska tässä tapauksessa ei ole tiedossa seikkoja, jotka osoittaisivat pankin kyenneen ennakoimaan Romanian leun ja Sveitsin frangin välisen vaihtokurssin ennennäkemättömän voimakkaan vaihtelun vuoden 2007 jälkeen ja jättäneen tarkoituksella kertomatta tästä lainanottajille, on mielestäni selvästi kohtuutonta vaatia elinkeinonharjoittajaa kantamaan valuuttariski yksin. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on kuitenkin varmistaa, että elinkeinonharjoittaja on tosiasiallisesti huolehtinut siitä, että kyseiset kuluttajat ovat ymmärtäneet lainasopimuksen ehdot ja kyenneet siten täysin arvioimaan sen taloudelliset seuraukset.

70. Nyt käsiteltävä ongelma on tältä osin erotettava 30.4.2014 annetussa tuomiossa Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) kyseessä olleesta ongelmasta.

71. Kyseisessä asiassa oli ratkaistava, voisiko tavanomaisesti valistunut ja kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja kaikkien olennaisten tosiseikkojen, kuten mainosten ja velkojan luottosopimusta koskevien neuvottelujen yhteydessä antamien tietojen, perusteella paitsi olla tietoinen arvopaperimarkkinoilla tavallisesti havaitusta ulkomaan valuutan osto- ja myyntikurssin välisestä erosta myös arvioida niitä mahdollisesti merkittäviä taloudellisia seurauksia, joita hänelle aiheutuu siitä, että hänen maksettavakseen tulevat lopulliset lyhennyserät lasketaan käyttäen myyntikurssia, ja näin ollen arvioida lainansa todellista hintaa.³² Muistutan, ettei edellä mainitussa asiassa ollut kyse suoraan valuuttakurssivaihteluista vaan siitä, että lainojen takaisinmaksuerät laskettiin pankin käyttämän valuutan myyntikurssin mukaan.

72. Päätelen, että vaatimus, jonka mukaan sopimusehto on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, edellyttää kuluttajan ymmärtävän sekä muodollisesti että kieliopillisesti ehdon, joka velvoittaa hänet maksamaan luoton takaisin saman rahayksikön määräisenä, mutta hänen on myös ymmärrettävä sen konkreettinen merkitys siten, että tavanomaisesti valistunut ja kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja voi paitsi olla tietoinen ulkomaanvaluutan määräisenä myönnettyyn lainaan liittyvän valuuttakurssin mahdollisesta noususta tai laskusta myös arvioida niitä mahdollisesti merkittäviä taloudellisia seurauksia, joita hänen taloudellisille velvoitteilleen aiheutuu tällaisesta ehdosta. Tällainen vaatimus ei voi kuitenkaan edellyttää, että elinkeinonharjoittaja ennakoi myöhemmin tapahtuvat odottamattomat kehityskulut, kuten pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen valuutoille ominaisen vaihtelun, ja informoi niistä kuluttajaa ja kantaa niiden seuraukset.

31 Ks. tältä osin valuuttamääräisestä luotonannosta 21.9.2011 annettu Euroopan järjestelmäriskikomitean suositus (CERS/2011/1) (EUVL 2011, C 342, s. 1), Suositus A – Lainanottajien riskitietoisuus, 1 kohta.

32 Ks. tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 74 kohta).

Ensimmäinen kysymys: mikä ajankohta on otettava huomioon arvioitaessa, onko kyseessä huomattava epätasapaino

73. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustele, onko direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välistä huomattavaa epätasapainoa arvioitava yksinomaan sopimuksen tekohetken kannalta vai voidaanko huomioon ottaa sopimuksen tekemisen jälkeinen kehitys, joka on tehnyt kuluttajan taloudellisista sitoumuksista kohtuuttoman raskaat verrattuna siihen, mitä ne olivat sopimuksen tekohetkellä.

74. Aluksi on mielestäni hyvä korostaa, että direktiivin 93/13 systematiikan ja direktiivillä luodun suojajärjestelmän perusteella kysymyksellä on merkitystä vain, jos päädytään katsomaan, ettei kyseessä oleva ehto kuulu direktiivin 4 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan – koska se ei koske sopimuksen kohdetta eikä palvelun hintaa tai koska sitä ei ole laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi – ja että on siis aiheellista tutkia aineellisesti sen kohtuuttomuus. Muussa tapauksessa kysymys ei ole merkityksellinen.

75. Jos unionin tuomioistuin täsmentää, mikä ajankohta on otettava huomioon arvioitaessa, onko kyseessä direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välinen huomattava epätasapaino,³³ katson sekä direktiivin säännösten sanamuodon että direktiivissä myönnettävän kuluttajansuojan luonteen osoittavan selvästi, että tällaisen epätasapainon olemassaolo on arvioitava niiden seikkojen ja tietojen perusteella, jotka olivat käytettävissä kyseessä olevan sopimuksen tekopäivänä.

76. Kyseisen direktiivin merkityksellisten säännösten sanamuodosta todettakoon ensinnäkin, että direktiivin 3 artiklan 1 kohdan nojalla sopimusehdon kohtuuttomuutta on arvioitava siltä kannalta, aiheuttaako se ”huomattavan epätasapainon – – *sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille*”. Tämän säännöksen perusteella arvioinnissa ei lähtökohtaisesti pidä ottaa huomioon kyseessä olevan sopimuksen tekemisen jälkeisiä tapahtumia tai kehityskulkuja.

77. Lisäksi edellä mainitun direktiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaan ”sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten *sopimuksetekohetkellä* kaikkiin *sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin* sekä kaikkiin muihin sopimuksen ehtoihin tai toiseen sopimukseen, josta se on riippuvainen”.³⁴

78. Kyseiset säännökset osoittavat jokseenkin selvästi, että sopimusehdon kohtuuttomuutta on arvioitava kyseessä olevan sopimuksen tekohetken kannalta.

79. Direktiivin 93/13 tavoitteesta on lisäksi todettava, että pyrkimyksenä on suojata kuluttajaa siltä, että elinkeinonharjoittajat lisäävät sopimukseen ehtoja, joiden todetaan johtavan huomattavaan epätasapainoon sopimuspuolten välillä, kun otetaan huomioon kyseessä olevan sopimuksen tekemiseen liittyvät olosuhteet ja sen muut ehdot.³⁵ Tässä yhteydessä on varmistettava, että kuluttajaa lojaalisti ja kohtuullisesti kohteleva elinkeinonharjoittaja voi perustellusti odottaa kuluttajan suostuvan sopimuksen tekemiseen.³⁶

80. Vaikka direktiivin 93/13 nojalla onkin selvää, että arvioitaessa sopimusehdon kohtuuttomuutta – ja siis sopimuspuolten välistä huomattavaa epätasapainoa kuluttajan vahingoksi – on otettava huomioon kaikki ne seikat, joista elinkeinonharjoittaja saattoi olla tietoinen sopimusta tehtäessä ja jotka olivat omiaan vaikuttamaan sopimuksen myöhempään täyttämiseen, arviointi ei voi milloinkaan perustua sopimuksen tekemisen jälkeisiin tapahtumiin, joihin sopimuspuolet eivät voi vaikuttaa.

33 Ks. mm. tuomio 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164) ja tuomio 16.1.2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10).

34 Kursivointi tässä.

35 Ks. mm. tuomio 16.1.2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

36 Ks. mm. tuomio 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, 69 kohta).

81. Katson, että vaikka direktiivin 93/13 perusteella onkin moitittava sopimusehtoja, joilla luodaan epätasapainoa elinkeinonharjoittajan hyväksi, sen ei kuitenkaan voida katsoa olevan vastuussa sopimuksen tekemisen jälkeisistä kehityskuluista, joihin se ei voi vaikuttaa. Muuten elinkeinonharjoittajalle asetettaisiin kohtuuttomia velvollisuuksia, ja lisäksi oikeusvarmuuden periaatteen toteutuminen vaarantuisi.

82. Tältä osin on erotettava toisistaan tilanne, jossa sopimusehto aiheuttaa sopimuspuolten välille vasta sopimuksen täyttämisen aikana ilmenevää epätasapainoa, ja tilanne, jossa sopimusehto ei ole kohtuuton, mutta kuluttajalle asetetut velvollisuudet ovat hänen mielestään aiempaa raskaammat sopimuksen tekemisen jälkeisen olosuhteiden muuttumisen vuoksi ja sopimuspuolista riippumattomista syistä.

83. Ensimmäinen tilanne vastaa etenkin tapausta, jota unionin tuomioistuin käsitteli 21.3.2013 annetussa tuomiossa RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180) ja joka koski elinkeinonharjoittajan mahdollisuutta muuttaa sopimukseen liitetyn vakioehdon vuoksi yksipuolisesti palvelusuorituksen (kaasutoimituksen) hintaa; kyseessä ollut sopimuksen tekemisen jälkeinen kehitys koski todellakin sellaisen sopimusehdon täyttämistä, joka oli jo alkujaan kohtuuton siksi, että se loi huomattavaa epätasapainoa sopimuspuolten välille.

84. Direktiivillä 93/13 annettu suoja ei sen sijaan koske toista hypoteettista tilannetta, jossa sopimusehto ei ole kohtuuton, mutta kuluttajalle asetetut velvollisuudet ovat hänen mielestään kohtuuttomat olosuhteiden muuttumisen vuoksi.³⁷

85. Tällainen tilanne on mielestäni kyseessä silloin, kun ulkomaanvaluutan määräisen lainasopimuksen ehto edellyttää lainan kuukausittaisten takaisinmaksuerien suorittamista samana valuuttana, minkä vuoksi valuuttariski lankeaa kuluttajalle, jos kansallisen rahayksikön arvo alenee suhteessa kyseiseen valuuttaan.

86. Tällainen sopimusehto ei itsessään aiheuta epätasapainoa. On todettava, että valuuttakurssin vaihtelu, joka voi – kuten muistetaan – sekä korottaa että alentaa valuutan arvoa, on seikka, joka ei riipu lainasopimuksen kummankaan osapuolen tahdosta. Se, että lainanottajan velkasumma on kurssivaihtelun vuoksi suurentunut, kun summa muunnetaan kansalliseksi rahayksiköksi, ei saa johtaa valuuttariskin siirtymiseen lainanantajalle.

87. Jotta huomattavan epätasapainon voidaan katsoa syntyneen, lainasumman on lisäksi todettava eroavan takaisin maksetusta summasta. Tällaista eroa ei kuitenkaan ole: pankki on lainannut tietyn määrän rahayksikköjä, ja sillä on oikeus saada takaisin sama määrä rahayksikköjä.

88. Toisin sanoen se, että valuuttariski määrätään kuluttajalle, ei itsessään luo huomattavaa epätasapainoa, koska elinkeinonharjoittaja (tässä tapauksessa pankki) ei pysty vaikuttamaan sopimuksen tekemisen jälkeiseen vaihtokurssiin.

89. Vaikka huomattavan epätasapainon olemassaoloa onkin arvioitava myös suhteessa tapahtumiin, jotka olivat velkojana olevan elinkeinonharjoittajan tiedossa tai jotka hän pystyi ennustamaan sopimuksen tekohetkellä, sama ei koske tapahtumia, jotka ilmenevät kyseessä olevan sopimuksen voimassaolon aikana ja joihin sopimuspuolet eivät voi vaikuttaa.

³⁷ Direktiivin 93/13 tarkoituksena on yksinomaan saada elinkeinonharjoittajat luopumaan käyttämästä huomattavaa epätasapainoa aiheuttavista sopimusehdoista ja säätää siitä seuraamuksia eikä säännellä odottamattomia oikeudellisia tilanteita, joihin voidaan mahdollisesti puuttua kansallisen lainsäädännön nojalla.

90. Lopuksi ja siltä varalta, että unionin tuomioistuin katsoisi tarpeelliseksi vastata ensimmäiseen kysymykseen, ehdotan unionin tuomioistuimen toteavan vastauksessaan, että direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välistä huomattavaa epätasapainoa on arvioitava kaikkien niiden seikkojen kannalta, jotka elinkeinonharjoittaja olisi kohtuudella kyennyt ottamaan huomioon sopimusta tehtäessä. Tällaisen epätasapainon arviointi ei sitä vastoin voi perustua valuuttakurssivaihtelujen kaltaisiin sopimuksen tekemisen jälkeisiin kehityskulkuihin, joihin elinkeinonharjoittaja ei ole pystynyt vaikuttamaan ja joita se ei ole kyennyt ennakoimaan.

Ratkaisuehdotus

91. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Curtea de Apel Oradean kysymyksiin seuraavasti:

- 1) Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida kyseisten lainasopimusten luonteen, systematiikan ja ehtojen sekä sopimusten oikeudellisen ja tosiasiallisen asiayhteyden perusteella, heijastaako kyseinen ehto, jonka mukaan luotto on maksettava takaisin samana valuuttana kuin se on myönnetty, kansallisen lain säännöksiä kyseisen direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla. Jos näin ei ole, kansallisen tuomioistuimen on katsottava kyseisen ehdon kuuluvan käsitteen ”sopimuksen pääkohde” piiriin, mikä sulkee pois sen mahdollisen kohtuuttomuuden tutkimisen. Tällainen tapaus voi olla kyseessä silloin, kun lainasopimukseen on liitetty ehto, jonka mukaan lainanottajan on maksettava lainasumma takaisin samana valuuttana kuin se on myönnetty.
- 2) Vaatimus, jonka mukaan sopimusehto on laadittava selkeästi ja ymmärrettävästi, edellyttää kuluttajan ymmärtävän sekä muodollisesti että kieliopillisesti ehdon, joka velvoittaa hänet maksamaan luoton takaisin saman rahayksikön määräisenä, mutta hänen on myös ymmärrettävä sen konkreettinen merkitys siten, että tavanomaisesti valistunut ja kohtuullisen tarkkaavainen ja huolellinen keskivertokuluttaja voi paitsi olla tietoinen ulkomaanvaluutan määräisenä myönnettyyn lainaan liittyvän valuuttakurssin mahdollisesta noususta tai laskusta myös arvioida niitä mahdollisesti merkittäviä taloudellisia seurauksia, joita hänen taloudellisille velvoitteilleen aiheutuu tällaisesta ehdosta. Tällainen vaatimus ei voi kuitenkaan edellyttää, että elinkeinonharjoittaja ennakoisi myöhemmin tapahtuvat odottamattomat kehityskulut, kuten pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen valuutoille ominaisen vaihtelun, ja informoi niistä kuluttajaa ja kantaa niiden seuraukset
- 3) Direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välistä huomattavaa epätasapainoa on arvioitava kaikkien niiden seikkojen kannalta, jotka elinkeinonharjoittaja olisi kohtuudella kyennyt ottamaan huomioon sopimusta tehtäessä. Tällaisen epätasapainon arviointi ei sitä vastoin voi perustua valuuttakurssivaihtelujen kaltaisiin sopimuksen tekemisen jälkeisiin kehityskulkuihin, joihin elinkeinonharjoittaja ei ole pystynyt vaikuttamaan ja joita se ei ole kyennyt ennakoimaan.